

Благодійники Чернігівської духовної семінарії

Найбільшого розмаху доброчинність на українських землях досягла у другій половині XIX – на початку XX ст. Соціально-економічний та культурний розвиток країни вимагав підвищення загальноосвітнього рівня населення, а відтак – підтримки незаможної учнівської молоді. Суттєвим джерелом фінансування цієї галузі суспільного життя були доброчинні пожертвування, що мотивувалися релігійними почуттями та громадянською відповідальністю. У середині XIX ст. у суспільстві почали складатися певні психологічні стереотипи щодо жертвувань на громадські потреби, а благодійність перетворилася на своєрідний та досить вагомий критерій, який враховувався громадською думкою. Участь у доброчинній діяльності в означений період набула престижної форми соціальної поведінки¹.

Особливою увагою меценатів користувалися навчальні заклади. Ця традиція в регіоні була започаткована ще в першій половині XVIII ст. Прізвища жертводавців Чернігівського колегіуму з 1737 р. заносились до спеціального синодика. Усього до нього вписано 174 роди, 62 з яких репрезентували духовенство².

Не залишилася поза увагою благодійників і Чернігівська духовна семінарія. Незважаючи на становий характер цього навчального закладу та фінансування Синодом і єпархіальним правлінням, духовні та світські особи надавали йому відчутну матеріальну підтримку.

Значні кошти жертвував на потреби Чернігівської духовної семінарії архієпископ Філарет (Гумілевський). Протягом 1863–1864 рр. він передав близько 2000 крб. на будівництво та облаштування навчальних корпусів, а також помешкань для викладачів³. Не лише церковні ієрархи, а й рядові священники жертвували кошти. Так, у 1867 р. священник О. Корноух надав 42 крб. на ремонт семінарських будівель, пошкоджених бурею⁴. На потреби семінарської церкви у 1867 р. священник Митрофан Деревецький пожертвував 2 крб.⁵ Пожертви на будівництво нового будинку для казеннокоштных вихованців у 1867 р. робили також світські особи, зокрема, козак Є. Берус, поміщик І. Кулябко-Корецький та селянин В. Безсмертний⁶. У 1871 р. А. Кочубей офірував 300 крб. на ремонт будівель Чернігівської семінарії та будівництво церкви при ній⁷.

Деякі благодійники з різних причин воліли залишитися анонімними. Так, у 1867 р. вони пожертвували 1924 крб. на перебудову церкви при Чернігівській семінарії та 200 крб. на придбання церковного начиння⁸.

Значною мірою за рахунок пожертв поповнювалась фундаментальна бібліотека Чернігівської духовної семінарії. У 1840-х рр. чернігівський архієпископ Павло (Подлипський) передав 426 книг⁹, а архієпископи Філарет (Гумілевський) та Варлаам (Денисов) заповіли цій книгозбірні свої приватні бібліотеки. Бібліотека Філарета складалася з 17 відділів, що містили, зокрема, рукописи, стародруки, періодичні видання¹⁰. Зібрання Варлаама нараховувало 79 назв книг¹¹. Священник містечка Ямполь Глухівського повіту М. Янчевський у 1867 р. надав до семінарської бібліотеки 3 книги¹². У 1910 р. до Чернігівської духовної семінарії надійшли 182 екземпляри книг, у тому числі 16 як пожертви¹³.

Значна увага у семінарії приділялася естетичному вихованню. Кошти на придбання музичних інструментів та платню вчителям музики частково надходили з єпархіального правління (250 крб. щорічно) та від жертводавців. Саме у такий спосіб були придбані 2

віолончелі, 2 флейти, кларнет, 54 скрипки, 5 гітар, 5 гармонік¹⁴.

Пожертви на утримання вихованців робили і світські особи. Надвірний радник З. Рожановський у 1833 р. передав 1000 крб. на потреби бідних вихованців семінарії¹⁵. Колезький радник С. Сербин у 1852 р. заповідав щорічні відсотки зі свого капіталу на утримання двох вихованців Чернігівської семінарії¹⁶. У 1865 р. статський радник Косьма Корицький виділив кошти на утримання сироти духовного стану, який мав додати до свого прізвища прізвище Косьмин¹⁷.

При Чернігівській духовній семінарії з 1911 р. існувало Товариство святителя Феодосія для допомоги вихованцям. Кошти Товариства склалися з добровільних пожертв та обов'язкових внесків духівництва Чернігівської єпархії¹⁸.

Благодійність у XIX – на початку XX ст. стала моральним обов'язком чи не кожної заможної людини. Кошти, що надходили від доброчинців, суттєво поповнювали бюджет Чернігівської духовної семінарії. Витрачалися вони здебільшого на ремонтно-будівельні роботи, придбання навчального обладнання, поповнення бібліотеки. Водночас правління Чернігівської духовної семінарії стимулювало цей процес, оприлюднюючи прізвища своїх благодійників на сторінках часопису “Черниговские епархиальные известия”.

¹ Донік О. Родина Терещенків в історії доброчинності. – К., 2004. – С. 8.

² Травкіна О. Меценати Чернігівського колегіуму // Чернігівщина incognita. – Чернігів, 2004. – С. 76.

³ Центральний державний історичний архів України у Києві (далі – ЦДАК України). – Ф. 711. – Оп. 2. – Спр. 5943. – Арк. 2, 4.; Спр. 5984. – Арк. 2.

⁴ Пожертвования // Черниговские епархиальные известия. – 1867. – № 15. – С. 574.

⁵ Пожертвования // Черниговские епархиальные известия. – 1867. – № 11. – С. 393.

⁶ Преподание благословения Св. Синода за пожертвование на устройство здания для казеннокоштных воспитанников // Черниговские епархиальные известия. – 1867. – № 22. – С. 739.

⁷ Докучаев Н. История Черниговской семинарской церкви до 1817 г. // Черниговские епархиальные известия. – 1871. – № 12, 13. – Часть неофициальная. – С. 380.

⁸ Окончательная отделка семинарской церкви и освящение в ней придела во имя св. равноапостольных Мефодия и Кирилла // Черниговские епархиальные известия. – 1867. – 1 декабря. – Часть неофициальная. – С. 790.

⁹ Державний архів Чернігівської області (далі – ДАЧО). – Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 57. – Арк. 889зв.

¹⁰ Предисловие к издаваемому каталогу книг Пресвященного Филарета, поступивших в Черниговскую семинарскую библиотеку // Черниговские епархиальные известия. – 1875. – № 6. – Часть неофициальная. – С. 182.

¹¹ ЦДАК України. – Ф. 711. – Оп. 2. – Спр. 1873. – Арк. 33зв.

¹² Пожертвования // Черниговские епархиальные известия. – 1867. – № 15. – С. 573.

¹³ Російський державний історичний архів у Санкт-Петербурзі (далі – РДІА). – Ф. 802. – Оп. 15. – Спр. 1406. – Арк. 18зв.

¹⁴ РДІА. – Ф. 802. – Оп. 9. – Спр. 22. – Арк. 21.

¹⁵ ДАЧО. – Ф. 682. – Оп. 1. – Спр. 17. – Арк. 242.

¹⁶ ЦДАК України. – Ф. 711. – Оп. 2. – Спр. 4823. – Арк. 2.

¹⁷ ЦДАК України. – Ф. 711. – Оп. 2. – Спр. 5984. – Арк. 4.

¹⁸ РДІА. – Ф. 802. – Оп. 15. – Спр. 1406. – Арк. 20зв.